

"Križevačko-podravski dijalekt i hrvatski standardni jezik u okviru sustava okomite višejezičnosti"

Ledinski Medverec, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:799717>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski jednopredmetni studij hrvatskoga jezika i književnosti

Iva Ledinski

**Križevačko-podravski dijalekt i hrvatski standardni jezik u
okviru sustava okomite višejezičnost**

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Preddiplomski jednopredmetni studij hrvatskoga jezika i književnosti

Iva Ledinski

**Križevačko-podravski dijalekt i hrvatski standardni jezik u
okviru sustava okomite višejezičnost**

Završni rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti, polje: filologija, grana: lingvistika

Mentorica: prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Osijek, 2017.

Sažetak

Hrvatski jezik ima tri narječja – štokavsko, kajkavsko i čakavsko. U današnje vrijeme velik utjecaj na govor stanovništva, ponajprije na djecu, imaju mediji, internet i tehnologija pa se dijalekatne jezične karakteristike sve više mijenjaju ili gube u korist hrvatskoga standardnog jezika. Djeca se od najranije dobi susreću sa standardnim hrvatskim jezikom jer pohađaju vrtiće, a internet i tehnologija dostupni su im od malih nogu, stoga više usvajaju standard, a odbacuju dijalekt. Zbog svega navedenog cilj je ovog završnog rada ustanoviti kolika je zastupljenost hrvatskoga standardnog jezika, a kolika kajkavskoga narječja kod ispitanika prvoga i osmoga razreda u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima. Istraživanje je provedeno 21. veljače 2017. godine. U istraživanju je iz prvoga razreda sudjelovalo osam dječaka i šest djevojčica dok je iz osmoga razreda u istraživanju sudjelovalo pet dječaka i šest djevojčica. Sveukupno je u istraživanju sudjelovalo 25 ispitanika. Pretpostavlja se da učenici prvoga razreda u najvećoj, a učenici osmoga razreda u najmanjoj mjeri čuvaju odlike kajkavskog narječja. Budući da se u radu govori o križevačko-podravskom dijalektu i hrvatskom standardnom jeziku u sustavu okomite višejezičnosti, u uvodnim poglavljima ponajprije će biti riječi o kajkavskom narječju i njegovim karakteristikama te o okomitoj višejezičnosti. U narednom poglavlju prikazano je istraživanje, njegov cilj, uzorak ispitanika, instrumenti, postupak te rezultati koji su analizirani na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Iz analize rezultata proizlazi da među ispitanicima osnovnoškolske dobi prevladava hrvatski standardni jezik. No, istraživanje će pokazati i da ispitanici prvoga i osmoga razreda Osnovne škole Ljudevita Modeca u Križevcima najviše čuvaju karakteristike kajkavskoga narječja na leksičkoj razini.

Ključne riječi: dijalektologija, okomita višejezičnost, kajkavsko narječje, hrvatski standardni jezik

1. Uvod

Hrvatski jezik, kao i drugi jezici, uz standardnu ima i druge dimenzije poput dijalektološke. Pojam *jezika* nije izjednačen s pojmom *standardnoga jezika*, već je od njega širi. Dijalektološka dimenzija vidljiva je i u terenskom rasprostiranju. Hrvatska dijalektološka rasprostranjenost složena je i bogata. Standardni se jezik izgrađuje, dotjeruje i čuva u brojnim gramatikama, rječnicima i pravopisima dok su mjesni govori jezici bez pisma. Oni postoje u govornoj komunikaciji svojih govornika (Menac-Mihalić, Celinić, 2012). „Mjesni, organski govori živo su tkivo svakoga jezika. (...) Osim toga, oni su i temelj na kojem nastaje standardni jezik“ (Menac-Mihalić, Celinić, 2012: 19). Zbog toga se organski govori smatraju jezičnim blagom. Hrvatski jezik ima bogatu dijalektnu raznolikost i, da bi se ona istražila, potrebno je posjetiti različita područja i zabilježiti karakteristike svakog govora. Kajkavsko narječje jedno je od hrvatskih narječja koje još uvijek dobro čuva stare jezične osobine. U govornika kajkavskog narječja još je uvijek vrlo jaka svijest o jezičnom kajkavskom identitetu.

U ovom se radu prikazuju rezultati istraživanja prisutnosti kajkavskog narječja u sustavu okomite višejezičnosti u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima u Koprivničko-križevačkoj županiji. Ta je škola odabrana jer je cilj istražiti u kolikoj mjeri djeca osnovnoškolske dobi u gradu, u kojem se u najvećoj mjeri govori kajkavski, govore kajkavskim narječjem, a koliko standardnim hrvatskim jezikom. Pretpostavlja se da učenici prvoga razreda u najvećoj, a učenici osmoga razreda u najmanjoj mjeri čuvaju odlike kajkavskog narječja.

2. O kajkavskom narječju

Kajkavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskog jezika. Nazvano je prema upitnoj zamjenici *kaj*. Kajkavski govori protežu se na sjeverozapadnom i sjevernom dijelu Hrvatske – na području Zagreba, Prigorja, Međimurja, Podravine, Zagorja, Žumberka, Turopolja, Moslavine, Pokuplja, Gorskog kotara. Izvan granica Republike Hrvatske kajkavštine ima najviše u Mađarskoj, a manje u Rumunjskoj, Vojvodini i Slovačkoj. Kajkavsko narječje Dalibor Brozović¹ podijelio je na šest dijalekata:

- 1) zagorsko-međimurski
- 2) turopoljsko-posavski
- 3) križevačko-podravski
- 4) prigorski
- 5) donjosutlanski
- 6) goranski.

Kajkavsko narječje jedino je narječje koje nema svoje moderne monografije. No, djelo koje u proučavanju kajkavštine zauzima važno mjesto rad je Stjepana Ivšića *Jezik Hrvata kajkavaca* iz 1936. godine (Lončarić, 1996). Rad je napisan u povodu 100. obljetnice Hrvatskog narodnog preporoda, a prikazuje „akcentuacijsku strukturu kajkavskog dijasistema“ koja je temelj prve znanstvene klasifikacije kajkavštine (Lončarić, 1996: 1). Danas je to djelo polazište u proučavanju kajkavskih govora. Mate Hraste i Zvonimir Junković autorima su također kraćih prikaza o kajkavskom narječju (Lončarić, 1996).

Lončarić (1996) ističe da je jedno od prvih djela koje pokazuje razmišljanja o kajkavskom dijalektnom fenomenu *Dekretum* Ivana Pergošića – prvo u potpunosti sačuvano kajkavsko tiskano djelo. Važan dijalektološki priručnik svakako je rječnik Jurja Habelića *Dictionar* iz 1670. godine; u njemu su kajkavske riječi protumačene latinskima. Godine 1740. izdaje se „najveće kajkavsko i jedno od naših najvećih leksikografskih djela“ *Gazofilacij* pavlina Ivana Belostenca (Lončarić, 1996: 2).

Prvu hrvatsku kajkavsku gramatiku sastavio je Johannes Christophorus de Jordan, a uključena je u poredbenu gramatiku slavenskih jezika. Hrvatsku kajkavsku gramatiku također je napisao i Josip Đurkovečki 1825. godine (Lončarić, 1996).

¹ Preuzeto sa stranice: https://hr.wikipedia.org/wiki/Kajkavski_knji%C5%BEevni_jezik (24. kolovoza 2017.)

Lončarić piše (1996: 3) da kajkavštinu u područje znanstvenog lingvističkog zanimanja uvodi „otac“ slavenske filologije Josef Dobrovsky koji je smatrao da su kajkavština i slovenština jedan jezik, a kajkavci i Slovenci jedan narod. Njegovo mišljenje prihvaćaju Jernej Kopitar, Franjo Miklešić, Vuk S. Karadžić, Đuro Daničić i dr. „Ilirci kajkavci Lj. Gaj, A. Mihanović i dr. smatrali su kajkavštinu hrvatskom, polazeći od nacionalnog identiteta njezinih govornika“ (Lončarić, 1996: 4). Neki od autora koji su pisali kajkavštinom jesu Fran Galović, Dragutin Domjanić, Antun Gustav Matoš, Ivan Goran Kovačić, Pavao Štoos, Miroslav Krleža, Pajo Kanižaj i dr.

U sljedećem poglavlju opisat će se pojam okomite višejezičnosti i međujezičnog polja koje u ovom radu čine sustavi L1 i L2. Sustav L1 bit će materinski idiom ispitanika, a sustav L2 hrvatski standardni jezik koji ispitanici sustavno uče polaskom u obrazovne institucije.

3. Okomita višejezičnost

Učenje hrvatskoga jezika, kao i stranih jezika, ovisi o znanju materinskoga jezika, znanju drugoga jezika, uvjetima u kojima se jezik uči i o razlozima zašto se uči (Pavličević-Franić, 2006). „Okomita ili vertikalna višejezičnost pritom razumijeva višejezični diskurs u kojem se ostvaruje okomiti prijenos jezičnih jedinica, odnosno diglosijski odnos različitih individualnih organskih idioma (L1) i hrvatskoga standardnog jezika (L2) unutar sustava istoga materinskoga jezika“ (Pavličević-Franić, 2006: 2). Komunicirajući na materinskom jeziku, uspostavljaju se različiti sustavi, jezične norme i sredstva kojima govorne osobe komuniciraju. Ranojezična komunikacija obuhvaća predškolu i mlađe razrede osnovne škole, odnosno godine od šeste do dvanaeste kada dijete proširuje komunikaciju i na nematerinske idiome. Višejezičnošću se ističe međujezična povezanost, odnosno ispreplitanje i međudjelovanje različitih jezičnih kodova kod istog govornika. Dijete u ranoj fazi učenja jezika poznaje samo svoj organski idiom, odnosno govor sredine koja ga okružuje. No, polaskom u vrtić ili školu postaje višejezična osoba.

3.1. Otvaranje međujezičnog polja

Dijete u nižim razredima osnovne škole počinje usvajati strani i standardni hrvatski jezik s položaja višejezične komunikacije, a ista se očituje na četiri razine:

- razvijeni individualni jezični idiom naučen kod kuće (L1)
- hrvatski standardni jezik koji se rabi u službenome institucijskome okruženju, a s kojim se dijete prvi put sustavno susreće polaskom u školu (L2)
- supstandardni podsustavi hrvatskoga jezika, uglavnom narječja, sociolekti i žargonizmi uvjetovani dobnom i skupnom pripadnošću drugih govornika (L3, L4)
- norme nematerinskoga stranoga jezika (L4, L5) (Pavličević-Franić, 2006: 3).

U takvim uvjetima dolazi do međudjelovanja između dominantnog jezičnog sustava i usporednih što dovodi do stvaranja *međujezičnog polja*. „Riječ je o polju preklapanja jezičnih elemenata u kojem se istovremeno ostvaruje djelovanje najmanje dvaju jezičnih sustava“ (Pavličević-Franić, 2006: 3). Međujezično polje mjesto je preklapanja jezičnih elemenata u kojem se ostvaruje djelovanje barem dvaju jezičnih sustava. Polje se oblikuje na dva načina:

- 1) postojeći sustav (L1) preklapa se uvođenjem novog sustava (L2)
- 2) sustavi (L1 i L2) razvijaju se usporedno.

Najčešće je postojeći sustav ili L1 govor sredine u kojem dijete odrasta, odnosno ono koje je prvo usvojilo dok je novi sustav ili L2, u našem slučaju, hrvatski standardni jezik koji sustavno počinju usvajati polaskom u obrazovne institucije (Pavličević-Franić, 2006). U ovom istraživanju sustav L1 u ispitanika je križevačko-podravski dijalekt, a sustav L2 je hrvatski standardni jezik. „Učeći L2, a u ovome istraživanju to je hrvatski standardni jezik, dijete ne uči pojam (plan A — sadržaj), nego samo njegov izraz (plan B — izraz) i uporabu (plan C — komunikacija), prema poznatoj teoriji jezičnoga znaka (De Saussure 2000)“ (Pavličević-Franić, 2006: 4). Kao primjer će se uzeti riječ *pas*. Dijete ne usvaja pojam *pas* jer taj pojam već poznaje, ali kao *pes* ili *cucak*². Tako dijete uči novi izraz već poznatog pojma. Veze iz sustava kojima je dijete ovladalo prije učenja hrvatskoga standardnog jezika, poslužit će u razvoju i usvajanju novoga sustava. Dunja Pavličević-Franić (2006: 4) navodi da se o međujezičnom polju može govoriti kao o pozitivnoj jezičnoj pojavi, odnosno „polju jezičnog poticaja, području usklađivanja i učenja jezika“. Nadalje, Pavličević-Franić (2006: 5) navodi da ako se jedan od sustava prestane razvijati, može prilično oslabjeti. Kod djece se može dogoditi da polaskom u školu oslabi sustav L1, tj. govor sredine u kojoj odrastaju zbog stida pred drugom djecom koja su već u većoj mjeri usvojila standard.

Međujezično polje otvara pozitivne mogućnosti koje mogu pomoći ostvarenju nekoliko ciljeva:

- 1) svrhovito učenje jezika – međujezično polje potrebno je iskoristiti na vrijeme da ne bi postalo izvor trajnih jezičnih pogrešaka
- 2) razvoj lingvističkog mišljenja – sustav L1 razvija se i nadograđuje elementima sustava L2
- 3) ustroj nadjezika – razvoj usvojenih jezičnih kodova olakšava učenje jezika kao apstraktnog sustava
- 4) ostvaraj uravnotežene dvojezičnosti (Pavličević-Franić, 2006: 11).

Na temelju iznesenih činjenica u prethodna dva poglavlja, u nastavku rada prikazat će se istraživanje kojem su temelji upravo u dijalektologiji i okomitoj višejezičnosti.

² Pojam *pas* uzet je za primjer iz provedenog istraživanja u OŠ Ljudevita Modeca u Križevcima. Kad je ispitaniku pokazana sličica *psa*, ispitanik je dao odgovor *pas*, a kad je tražen oblik za G mn., ispitanik je dao odgovor *nema cuckov*.

4. Prikaz istraživanja

Za potrebe ovoga rada istraživanje je provedeno u sustavu okomite višejezičnosti 21. veljače 2017. godine u matičnoj osnovnoj školi Ljudevita Modeca Križevci u istoimenom gradu. Tu osnovnu školu pohađaju djeca iz Križevaca, prigradskih naselja i obližnjih sela. U prvom i osmom razredu u kojima je provedeno istraživanje ispitanici su iz Križevaca, sela Pesek, Veliki i Mali Potočec i Dijankovec. Govori navedenih mjesta pripadaju kajkavskom narječju i križevačko-podravskom dijalektu.

Karta 1³. Položaj grada Križevaca i sela Pesek, Veliki i Mali Potočec te Dijankovec.

a. Cilj istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja prikazati kolika je zastupljenost hrvatskoga standardnog jezika, a kolika kajkavskog narječja kod ispitanika osnovnoškolske dobi u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca Križevci. Pretpostavlja se da u prvom razredu dominira kajkavsko narječje, a u osmom standardni hrvatski jezik iz razloga što se ispitanici prvoga razreda sa standardnim jezikom

³ Karta preuzeta sa stranice:

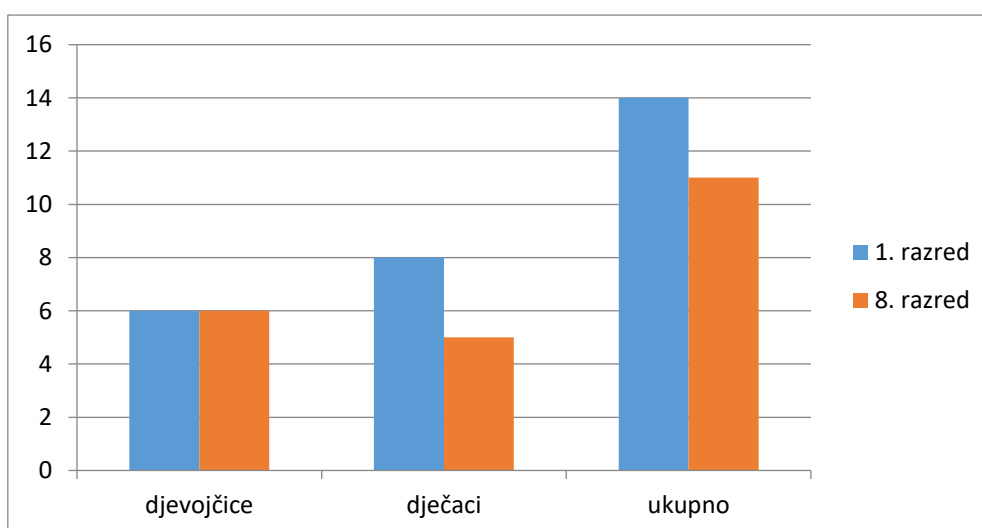
https://www.google.hr/search?rlz=1C1GGRV_enHR751HR751&biw=1600&bih=794&tbm=isch&sa=1&q=karta+kri%C5%BEEevaca+%&oq=karta+kri%C5%BEEevaca+%&gs_l=psy-ab.3..0i24k1.59574.61195.0.63305.9.9.0.0.0.136.898.6j3.9.0....0...1.1.64.psy-ab..0.9.893.wno5vNUIDG8#imgdii=38phxcr_u-OHM:&imgsrc=JtKfW4iQvjyOJM: (26. kolovoza 2017.)

susreću tek polaskom u školu, a ispitanici osmog razreda uče i usvajaju hrvatski standardni jezik već osam godina.

b. Uzorak ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo 13 dječaka i 12 djevojčica iz dvaju razreda osnovne škole. U prvom razredu sudjelovalo je 14 ispitanika – osam dječaka i šest djevojčica. U osmom razredu sudjelovalo je 11 ispitanika, odnosno pet dječaka i šest djevojčica. Sveukupno je u istraživanju sudjelovalo 25 ispitanika. Svim ispitanicima hrvatski je jezik materinski jezik, a narječje je kajkavsko.

Graf 1. Prikaz broja ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju.

c. Instrumenti

Ispitanicima je prikazana 31 sličica koja prikazuje ljude, životinje i predmete iz svakodnevnog života. Neke sličice prikazuju jedninu i množinu, a neke su i prekrižene jer se želio dobiti imenički genitiv množine. Dio sličica prikazivao je samo jedninu, ali su ispitanici bili navođeni da sami kažu množinu i genitivni oblik množine. Sličice su ispisane u boji, a prikazivale su sljedeće: *orah, psa, šljivu, grožđe, kravu, mačka, šešir, bicikl, prozor, sjekiru, kišobran, prsluk, pregaču, orahnjaču, buhtle, kuću, klijet, traktor, svinje, dječaka, djecu, snijeg, vješalicu za odjeću*. Pojmovi *pas, orahnjača, mačak, orah, grožđe, klijet, vješalica za odjeću, sjekira, djeca* i *šljive* pripadaju fonološkoj razini; morfološkoj razini pripadaju pojmovi *krava, šljiva, dječak, traktor* i *orah* dok leksičkoj razini pripadaju *dječak, šešir, bicikl, prozor, sjekira, kišobran,*

prsluk, pregača, vješalica za odjeću, kuća, svinje i pas. Neki od pojmova pojavljuju se u više razina zato što mogu pokazati više od jedne karakteristike kajkavskog narječja na više razina. Svaki dijalekatni oblik odabranih pojmova bit će objašnjen u poglavlju *Rezultati istraživanja*. Ovi pojmovi odabrani su zato što se u njihovim dijalekatnim oblicima čuvaju osobine kajkavskoga narječja. Istraživanjem se htjelo ispitati u kojoj mjeri ispitanici čuvaju dijalekt, odnosno dominira li u ispitanika dijalekt ili standardni hrvatski jezik.

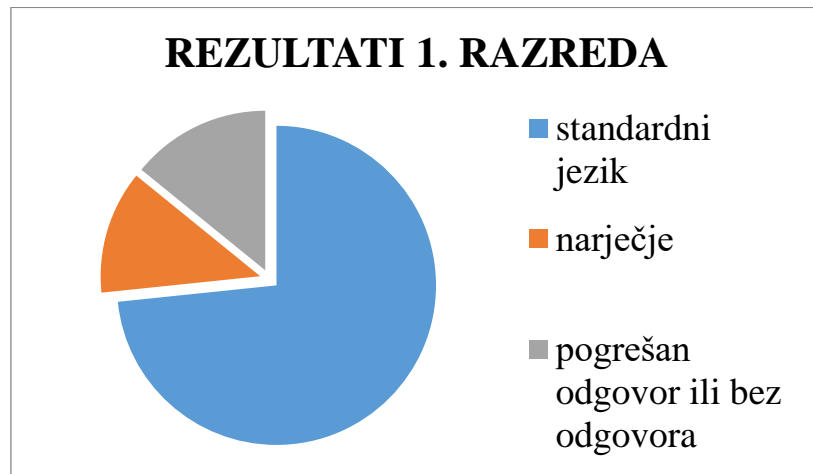
d. Postupak

Ispitanici su ispitivani individualno. Svakom su ispitaniku pokazane sličice i postavljeno je pitanje *Što je to?* (N jd.) i *Čega nema?* (G mn.). Zadatak ispitanika bio je reći što vidi na slici. Odgovori i razgovor s ispitanicima snimani su diktafonom uz prethodno dopuštenje roditelja. Zabilježeni odgovori podijeljeni su na sljedeći način: 1. standardni jezik, 2. narječje, 3. bez odgovora ili pogrešan odgovor.

e. Rezultati istraživanja

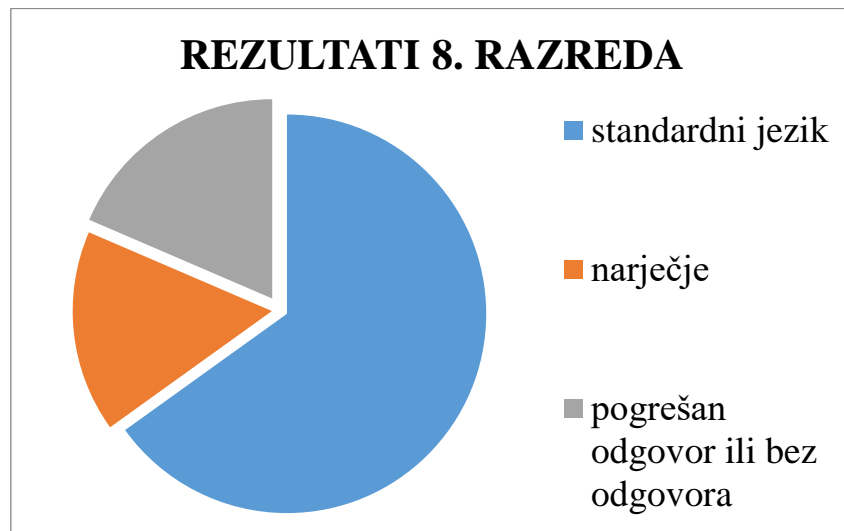
Na temelju provedenoga istraživanja među ispitanicima prvoga i osmoga razreda u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima, u nastavku rada donose se rezultati istraživanja. U istraživanju je posebna pozornost bila usmjerena na to koji će odgovor ispitanici dati prvi, odnosno hoće li prvi odgovor na postavljeno pitanje *Što je to?* ili *Čega nema?* biti dijalekatni ili standardni oblik. Tako je iz grafa 2 vidljivo kako je kod ispitanika prvoga razreda veća zastupljenost standardnih oblika. Odgovor standardnog oblika dalo je ukupno 73% ispitanika, narječni oblik dalo je 12,5% ispitanika dok je 14,5% ispitanika dalo pogrešan ili nikakav odgovor.

Graf 2. Prikaz rezultata zastupljenosti kajkavskog narječja i standardnog hrvatskog jezika kod ispitanika prvoga razreda.

Nadalje, iz grafa 3 vidljivo je kako je kod ispitanika osmoga razreda također veća zastupljenost standardnih oblika. Odgovor standardnog oblika dalo je 65% ispitanika, narječnim oblikom odgovorilo je 16% ispitanika dok je njih 19% dalo pogrešan odgovor ili nije dalo odgovor.

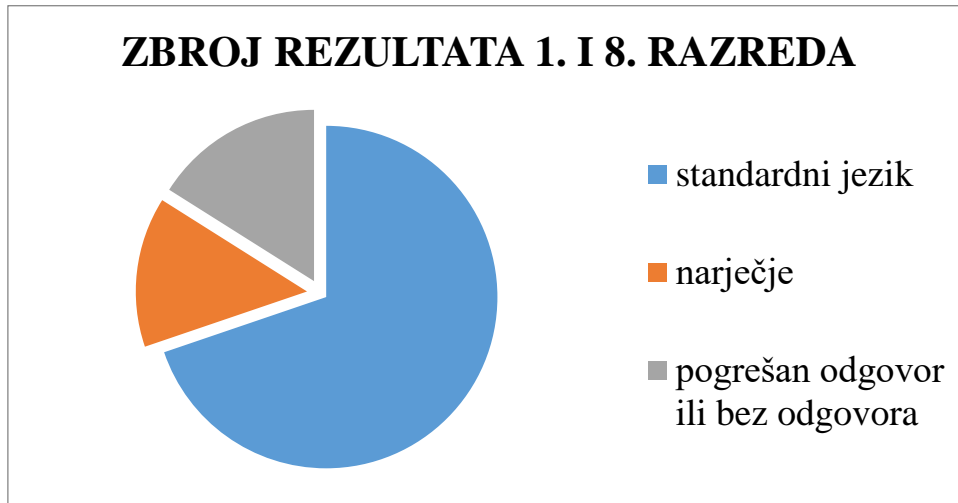
Graf 3. Prikaz rezultata zastupljenosti kajkavskog narječja i standardnog hrvatskog jezika kod ispitanika osmog razreda.

U grafu 4 prikazan je zbroj odgovora ispitanika prvoga i osmoga razreda i vidljivo je da u ukupnom zbroju odgovora kod ispitanika osnovnoškolske dobi prevladava hrvatski standardni

jezik. Tako je hrvatskim standardnim jezikom odgovorilo 70% ukupnog zbroja ispitanika, njih 14% dalo je narječni oblik, a 16% dalo je pogrešan odgovor ili nije odgovorilo.

Graf 4. Prikaz rezultata zastupljenosti kajkavskog narječja i standardnog hrvatskog jezika kod ispitanika osnovnoškolske dobi.

U nastavku rada analizirat će se odgovori ispitanika prvoga i osmoga razreda na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini koji su bili brojčano prikazani u grafovima 1, 2 i 3.

f. Rasprava

Pretpostavka ovom istraživanju bila je da će se na primjeru djece prvog i osmog razreda u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima prikazati kako govornici osnovnoškolske dobi u svojem govoru još uvijek čuvaju neke karakteristike križevačko-podravskog dijalekta kajkavskog narječja. Pojmovi *pas*, *orahnjača*, *mačak*, *orah*, *grožđe*, *klijet*, *vješalica za odjeću*, *sjekira*, *djeca* i *šljive* pripadaju fonološkoj razini, morfološkoj razini pripadaju pojmovi *krava*, *šljiva*, *dječak*, *traktor* i *orah*, a leksičkoj razini pripadaju *dječak*, *šešir*, *bicikl*, *prozor*, *sjekira*, *kišobran*, *prsluk*, *pregača*, *vješalica za odjeću*, *kuća*, *svinje* i *pas*. Neki od pojmova pojavljuju se u više razina zato što mogu pokazati više od jedne karakteristike kajkavskog narječja na više razina. Ovi pojmovi odabrani su zato što se u njihovim dijalekatnim oblicima čuvaju osobine kajkavskoga narječja. Ipak, na temelju analize dobivenih rezultata zaključuje se kako se u ukupnom uzorku u 70% odgovora pojavljuju standardnojezični oblici dok se dijalektni pojavljuju u samo 14% što ukazuje na činjenicu da se dijalekt sve više gubi sa svakom novom generacijom. Dobiveni rezultati ipak ukazuju da postoji okomita višejezičnost jer odgovori ispitanika, najviše na leksičkoj razini, pokazuju da govore i standardnim hrvatskim jezikom i dijalektom. U govoru pojedinih ispitanika mogu se uočiti i standard i dijalekt. Istraživanje je pokazalo da nekim ispitanicima križevačko-podravski govor nije stran. Za primjer može poslužiti ispitanik koji je dao dijalektne odgovore poput *deca*, *pes*, *afinger*, *pajceki* dok je s druge strane dao i standardne oblike kao odgovore poput *šešir*, *kuća*, *prsluk*, *pregača* umjesto kajkavskih oblika *škrljak*, *hiža*, *lajbek* i *fertun*. Na fonološkoj i morfološkoj razini kod većine djece dominira standardni hrvatski jezik; to je vidljivo u činjenici da većina u govoru provode sibilizaciju, samo je jedan primjer depalatalizacije, odraz jata rijetko je ekavski, ne čuva se stara skupina **zdj* kao u starijih govornika križevačko-podravskog dijalekta. Morfološka razina pokazuje kako djeca u govoru ne upotrebljavaju gramatički morfem nulti i gramatički morfem *-ov*. Jedini primjer koji ne potvrđuje ovo pravilo je genitiv množine iemnice *pas*. Samo kod ovog primjera troje je ispitanika u odgovoru koristilo morfem *-ov*; jedan ispitanik dao je odgovor *pesov*, a dvoje je odgovorilo *cuckov*. Na leksičkoj se razini najviše čuvaju ovi dijalektni oblici: *cucak*, *fertun*, *pajceki*, *afinger*, *bicikel*, *klet*. U nastavku rada prikazat će se detaljnija analiza istraživanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini.

g. Fonološka razina

Praslavenski poluglasi dali su u štokavskom narječju, pa time i književnom jeziku, vokal *a*, a u kajkavskom narječju *e*. Ova karakteristika zabilježena je u primjerima *pes*, *orehnjača*, *maček* i *oreh* čiji su standardni oblici *pas*, *orahnjača*, *mačci*, *orah*. Odgovor *pes* dalo je pet ispitanika, 15 ih je odgovorilo standardnim oblikom *pas* dok jedan ispitanik nije dao odgovor. Odgovor *orehnjača* dala su četiri ispitanika, sedam ispitanika dalo je za odgovor standardni oblik *orahnjača* dok ih 14 nije dalo odgovor ili su odgovorili pogrešno. Odgovor *maček* dao je jedan ispitanik, odgovor *mačak* dalo je šest ispitanika dok ih je 18 dalo pogrešan odgovor *mačka*. Odgovor *oreh* dao je jedan ispitanik dok ih je 24 odgovorilo standardnim oblikom *orah*.

Primjer *grožđe* odabran je zato što kajkavsko narječje čuva staru skupinu **zdj*, no nijedan ispitanik nije ponudio očekivani odgovor *grozdje*.

Jat se u kajkavskom narječju odrazio kao *e* što je vidljivo u primjerima: *klet*, *vešalica*, *sekira*, *deca*. Odgovor *klet* umjesto standardnog oblika *klijet* dalo je devet ispitanika, dvoje ispitanika odgovorilo je standardnim oblikom *klijet* dok ih 14 nije dalo odgovor ili je odgovorilo pogrešno. Troje ispitanika dalo je narječni oblik *vešalica* umjesto standardnog oblika *vješalica* dok ih je 16 odgovorilo standardnim oblikom, a šest ispitanika nije odgovorilo ili je dalo pogrešan odgovor. Umjesto standardnog oblika *sjekira* kojim je odgovorio 21 ispitanik, narječnim oblikom *sekira* odgovorilo je dvoje ispitanika, a dvoje nije dalo nikakav odgovor. Odgovor *deca* dao je jedan ispitanik, također jedan ispitanik nije dao odgovor dok ih je 23 odgovorilo standardnim oblikom *djeca*.

Glasovne promjene uočene u govoru ispitanika jesu depalatalizacija, nepostojano *e* i izostanak sibilizacije. Primjer depalatalizacije vidljiv je na primjeru *šljive*. Jedan ispitanik dao je odgovor *šliva*, a ostalih 24 odgovorilo je standardnim oblikom *šljiva*. Nepostojano *e* uočeno je na primjeru *pesi* umjesto standardnog oblika *psi*. Odgovor *pesi* dalo je pet ispitanika. Primjer izostanka sibilizacije uočen je na primjerima *orahi* umjesto standardnog oblika *orasi* i *mački* umjesto standardnog oblika *mačci*. Takve odgovore dalo je pet ispitanika.

Karakteristika je kajkavskog narječja i prijelaz glasa *h* u glas *j* što je zabilježeno u samo jednom primjeru. Jedan je ispitanik dao odgovor *orej* umjesto standardnog oblika *orah* dok je ostalih 24 ispitanika odgovorilo standardnim oblikom.

h. Morfološka razina

Primjeri koji pripadaju ovoj razini jesu *krava*, *šljiva*, *traktor*, *pas* i *orah*. Ovi primjeri odabrani su zato što čuvaju neke morfološke karakteristike kajkavskog narječja kao što su nulti morfem u imenica e-vrste i morfem *-ov* u imenica a-vrste. Očekivani odgovori za G množine ovih imenica bili su *krav*, *šljiv*, *traktorov*, *pesov* ili *cuckov* i *orahov* u kojima bi se mogli vidjeti nulti morfem i morfem *-ov* koji su karakteristični za križevačko-podravski dijalekt kajkavskog narječja u imenicama e-vrste i a-vrste, no nijedan ispitanik nije dao očekivani odgovor osim kod riječi *pas*. Na pitanje *Čega nema?* ispitanici su dali odgovore standardnog oblika, odnosno *nema krava*, *šljiva*, *traktora* i *oraha*. Očekivani odgovor za G množine imenice *pas* bio je *pesov* ili *cuckov*; odgovor *pesov* dao je jedan ispitanik, odgovor *cuckov* dala su dva ispitanika, a samo je jedan ispitanik odgovorio standardnim oblikom *pasa* dok je 21 ispitanik dao pogrešan odgovor.

i. Leksička razina

Kod ispitanika prvog i osmog razreda Osnovne škole Ljudevita Modeca Križevci leksička je razina najbrojnija. Pripadaju joj primjeri *dječak*, *šešir*, *bicikl*, *prozor*, *sjekira*, *kišobran*, *prsluk*, *pregača*, *vješalica za odjeću*, *kuća*, *svinje*, *pas*. Očekivani odgovor za primjer *dječak* bio je *dečec* što je potvrdio samo jedan ispitanik⁴. Za primjer *šešir* očekivani odgovor bio je *škrljak*, no nijedan ispitanik nije dao očekivani odgovor, već je svih 25 ispitanika kao odgovor dalo standardni oblik. Kod primjera *bicikl* očekivani odgovori bili su *bicikel* ili *biciklin*. Samo četiri ispitanika dala su odgovor *bicikel*, jedan ispitanik nije dao odgovor, a njih 20 kao odgovor dalo je standardni oblik *bicikl*. Suprotno očekivanjima, nijedan od ispitanika nije dao odgovor *biciklin*. Umjesto standardnog oblika *prozor* očekivani odgovor bio je *obluk*, no nijedan ispitanik nije dao očekivani odgovor. Svih 25 ispitanika prepoznalo je sličicu kao *prozor*. Za primjer *sjekira* očekivani odgovor bio je *balta* i dva su ispitanika dala takav odgovor. Jedan ispitanik dao je odgovor *baltica*⁵, a 21 ispitanik dao je kao odgovor standardni oblik *sjekira*. Kod standardnojezičnog primjera *kišobran* očekivani odgovor bio je *imbrola* ili *imbrolin*, no svi su ispitanici kao odgovor dali standardni oblik. Umjesto standardnog oblika u primjeru *prsluk* očekivani odgovor bio je *lajbek* ili *lajbec*; dvoje ispitanika dalo je odgovor *lajbek*, jedan ispitanik dao je odgovor *lajbec*. Standardni oblik *prsluk* dalo je 14 ispitanika, a njih četvero nije dalo odgovor. Četvero ispitanika dalo je pogrešan odgovor *jakna*. U primjeru *pregača* očekivani

⁴ Šestero ispitanika umjesto očekivanog odgovora *dječak* dalo je odgovor *dijete* pri čemu je uočen ekavski odraz jata kod dva ispitanika.

⁵*Baltica* je naziv za malu sjekiru.

odgovor bio je *fertun* i takav odgovor dalo je troje ispitanika. Odgovor nije dalo troje ispitanika, a 19 ih je odgovorilo standardnim oblikom. Kod primjera *vješalica za odjeću* očekivani odgovor bio je *afinger* i takav odgovor dalo je šestero ispitanika dok ih je 18 odgovorilo *vješalica*. Petero ispitanika nije dalo odgovor. Umjesto standardnog oblika *kuća* očekivani odgovor bio je *hiža* ili *iža*, no svih je 25 ispitanika odgovorilo standardnom riječju *kuća*. Na primjeru *svinje* očekivani odgovor bio je *pajceki*. Standardni oblik *svinje* dalo je 11 ispitanika, troje ispitanika odgovorilo je *svinjice*, jedan ispitanik dao je odgovor *praščići*, odgovor *pajce* također je dao jedan ispitanik. Dvoje ispitanika nije dalo odgovor dok ih je sedmero odgovorilo *pajceki*. Na primjeru *pas* 17 ispitanika odgovorilo je standardnim oblikom, dvoje je odgovorilo *cucak*, a šestero *pes*. Očekivani odgovor kod ovog primjera bio je *cucak* ili *cucek*.

5. Zaključak

Cilj je ovoga završnoga rada bio ustanoviti kolika je zastupljenost hrvatskoga standardnog jezika, a kolika kajkavskoga narječja kod ispitanika osnovnoškolske dobi. Istraživanje je provedeno 21. veljače 2017. godine u Osnovnoj školi Ljudevita Modeca u Križevcima. U istraživanju su sudjelovali učenici prvoga i osmoga razreda. Iz prvog razreda u istraživanju je sudjelovalo osam dječaka i šest djevojčica, a iz osmoga razreda sudjelovalo je pet dječaka i šest djevojčica. Sveukupno je u istraživanju sudjelovalo 25 ispitanika. Pretpostavka je bila da učenici prvoga razreda u najvećoj mjeri čuvaju karakteristike kajkavskoga narječja, a učenici osmoga razreda najmanje. Međutim, na temelju provedenoga istraživanja i analize rezultata istraživanje je pokazalo da i u prvom i u osmom razredu prevladava hrvatski standardni jezik. Ispitanici prvoga razreda dali su 73% standardnojezičnih oblika kao prvi odgovor dok ih je 12,5% odgovorilo dijalekatnim oblikom. U osmom razredu također prevladavaju odgovori standardnih oblika; 65% ispitanika odgovorilo je standardnom riječju dok je 16% ispitanika odgovorilo dijalekatnim oblikom. Očekivani rezultati bili su da će ispitanici u najvećoj mjeri koristiti narječje. Međutim, ispitanici odrastaju u svijetu medija, interneta i tehnologije koji svakako imaju utjecaj na govor djece. Sve više ih pohađa i vrtiće, ne čuvaju ih više bake pa već u najranijoj dobi uče i usvajaju standardni hrvatski jezik, a sve su manje u doticaju s govorom njihova okruženja. Usporede li se rezultati fonološke, morfološke i leksičke razinu, može se zaključiti da djeca osnovnoškolske dobi u govoru najviše čuvaju leksičke kajkavske osobine. Sve se češće kao razlog zapostavljanja narječja navodi i sram. „Otkad je kajkavština (i čakavština) svedena na status narječja, dakle, neravnopravnog govornog izričaja spram standarda, ne samo da smo svjedoci njena potiskivanja nego su tom inferiornosti obilježeni i njeni govornici – oni postaju predmetom omalovažavanja pa i otvorenog ismijavanja. A kaj i ča su hrvatski govori pa bi takvi trebali imati svoj status, dapače, trebali bi biti integrirani u standardni književni jezik“ (Hranjec, 2004: 57). Iz istraživanja je vidljivo da djeca sve manje čuvaju stare jezične osobine križevačko-podravskog dijalekta kajkavskog narječja iako kod nekih ispitanika još postoji okomita višejezičnost. U sveukupnom zbroju ispitanika, 70% je dalo odgovore standardnog oblika dok ih je samo 14% odgovorilo narječjem. Na temelju ovoga istraživanja i dobivenih rezultata, može se zaključiti kako je tendencija da se kajkavske osobine na križevačkom području u budućnosti u potpunosti izgube. Istraživanje pokazuje da kod djece osnovnoškolske dobi prevladava hrvatski standardni jezik i zbog toga je važno stalno upozoravati na važnost narječja kojim se obogaćuje rječnik i usavršuje jezična kompetencija.

6. Literatura

Hranjec, Stjepan, 2004. Govor đaka kajkavaca, Govor 21: 57-63

(http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=256753 30.6.2017.)

Lončarić, Mijo, 1996. *Kajkavsko narječje*, Zagreb, Školska knjiga

Menac-Mihalić, Mira; Celinić, Anita, 2012. *Ozvučena čitanka iz hrvatske dijalektologije*, Sveučilišni udžbenik s nosačem zvuka, Zagreb, Knjigra

Pavličević-Franić, Dunja, 2006. „Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije“, Lahor 1: 1-14

Mrežni izvori

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=256753 (30.6.2017.)

https://hr.wikipedia.org/wiki/Kajkavski_knji%C5%BEevni_jezik (24. kolovoza 2017.)

https://www.google.hr/search?rlz=1C1GGRV_enHR751HR751&biw=1600&bih=794&tbm=isch&sa=1&q=karta+kri%C5%BEevaca+&oq=karta+kri%C5%BEevaca+&gs_l=psy-ab.3..0i24k1.59574.61195.0.63305.9.9.0.0.0.136.898.6j3.9.0....0...1.1.64.psy-ab..0.9.893.wno5vNUIDG8#imgdii=38phxcr_u_OHM:&imgre=JtKfW4iQvjyOJM (26. kolovoza 2017.)

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. O kajkavskom narječju	5
3. Okomita višejezičnost.....	7
4. Prikaz istraživanja	9
a. Cilj istraživanja	9
b. Uzorak ispitanika.....	10
c. Instrumenti	10
d. Postupak	11
e. Rezultati istraživanja	11
f. Rasprava.....	14
g. Fonološka razina	15
h. Morfološka razina	16
i. Leksička razina.....	16
5. Zaključak.....	18
6. Literatura.....	19